

Eesti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee
Riigikogu, vabariigi valitsuse, riigi eelarve
teematoimkonna koosoleku

p r o t o k o l l nr.5

Koosolek toimus 5. oktoobril Toompeal kell 10.20-15.00

Koosolekust võtsid osa: Ü. Aaskivi
I. Fjuk
I. Hallaste
K. Koha
T. Käbin
M. Lauristin
V. Niitsoo
J. Reinson

Eksperdid: J. Adams
E.-J. Truuväli

Koosolekut juhatas I. Hallaste

Päevakord:

1. Viiest põhiseaduse eelnõust sobiva valimine edasise töö aluseks.

1. I. Hallaste selgitas lähenemisviise, enne kui iga toimkonna liige langetab konkreetse eelnõu kasuks otsuse. Eelnõudesse tuleks läheneda normitehnilisest küljest s.t. millist oleks kõige lihtsam parandada ja viiks kiirema lõpptulemuseni. Ühe konkreetse eelnõu aluseks võtmine ei tähenda veel kõigi põhimõtetega nõustumist.

I. Fjuk: 15. novembri tähtaja peaks unustama ja valima võib-olla 2 eelnõud aluseks. Kui ka teeme otsuse ühe või teise kasuks, siis ka mõõndustega.

Teksti mahu ja põhiseaduse mahu järgi eelistan "Raidla" eelnõud, kuid soovin viia selle "parlamentaarsete" suunas.

V. Niitsoo: Ükskõik, mida aluseks võtta. Eelnevalt tuleks põhimõtted läbi hääletada. Eelistan "Adamsi" eelnõud.

J. Reinson: Toetan "Raidla" eelnõud väikeste muudatustega. Selle saab ilusti korda teha.

K. Koha: Viiest eelnõust võtaks kõigepealt maha 1938. aasta põhiseaduse. See oli selle aja tulemus. Pealegi kõik järgnevad lähtuvad sellest.

Neljast eelnõust tegin kaks eelistust

1. "Raidla" projekt
2. "Adamsi" projekt.

Eelistades esimesena "Raidla" projekti, teen ettepaneku võtta "Adamsi" omast üle peatükke, lõikeid. Kaks töögruppi võiksid ühendada oma jõud ja teha neist kahest eelnõust üks.

Ü. Aaskivi: 1938. aasta põhiseaduse suhtes nõus K. Kohaga. On kaks arvestatavat projekti: "Adamsi-Raidla".. Minu

ebamusikaalse kõrva jaoks on see ühesugune muusika. Paremini kõlab aga "Raidla" variant, mis on normitehniliselt parem. "Adamsil" paljud asjad lahtikirjutamata. Võttes alustekstina "Raidla" projekti jõuame kiiremini lõpptulemuseni.

M. Lauristin: 1938. aasta põhiseaduse osas nõus K. Kohaga. Uue põhiseaduse preambulasse tuleb kirjutada, et järjepidevus kestab. Minu jaoks kaks tõsise kaaluga projekti. Filoloogid kõrva jaoks "Adamsi" projekt esteetilisem. Normitehniliselt "Raidla" projekt parem. Õige valik oleks kuskil nende vahepeal. Neid kahte võiks sünteesida.

T. Käbin: 1938. aasta põhiseadus on olnud aluseks kõigile neljale. Eelistan "Raidla" eelnõud.

I. Hallaste: "Adamsi" oma meeldib rohkem. Selles on aga terve rida puudusi, kuid neid annab parandada. Ühe eelnõu peame võtma aluseks. Töörühmi ühendada ilmselt ei ole võimalik.

1938. aasta põhiseadust aluseks võtmist on ebaeetiline arutada.

K. Koha: Kas hr. Truuväli on nõus, et "Raidla" eelnõusse tehakse põhimõttelisi muudatusi?

E.-J. Truuväli: Põhimõtteliselt on see võimalik, kuid igal asjal on omad piirid. Enim võib vaidlusainet pakkuda, kuidas valida riigipea.

1938. aasta põhiseaduse jätame sinna, kus ta on, ta on oma töö teinud, ta on kõigile aluseks. Kehtiv põhiseadus ei saa olla eelnõuks.

Pärast II Maailmasõda on põhiseadustes juriidilised tehnilised konstruktsioonide osatähtsus märgatavalt tõusnud. Põhiseadused peavad olema tõlgitavad ühest keelest teise, üheselt mõistetavad. Parlamentarism ei ole alati demokraatlikum presidentialismist. Parlamentarism võib olla vähe efektiivne.

I. Hallaste: Mõlemad võivad olla demokraatlikud ja totalitaarsed. Parlamentarismis võib olla juurdlusbüroo, mis võib lapsi piinata.

Kuidas edasi töötada? Palun ettepanekuid töökorralduse osas. Kas hakkame võrdlema "Adamsi-Raidla" eelnõud või mis neist aluseks võtta?

I. Fjuk: Arutada "Adamsi" eelnõu läbi, see ei ole kõrvutatav "Raidla" eelnõuga.

V. Niitsoo: Oodata, mis Põhiseaduslik Assamblee (PA) aluseks võtab, siis sellest lähtuda.

J. Reinson: Täna arutame "Adamsi" eelnõud, kuna "Raidla" eelnõud oleme korduvalt arutanud.

K. Koha: Võrdleks neid kahte eelnõud. K. Koha ettepanekut toetasid ka Ü. Aaskivi, M. Lauristin, T. Käbin ja I. Hallaste.

I. Hallaste: Palun peatükkide kaupa avaldada arvamust, kumb eelnõu aluseks võtta.

PREAMBULA

I. Fjuk: Mõlemad head. Aluseks võtaks "Raidla" eelnõu, kuid ei osale hääletamises.

V. Niitsoo: "Adamsi" eelnõu on parem. "Raidla" eelnõus vastuvõetamatu 3. märtsi rahvahääletus.

J. Reinson: "Raidla" oma hindan paremaks v.a. "3.märts".

K.Koha: 5 palli süsteemis 5. "Adamsile", 3 "Raidlale".

Ü. Aaskivi: Eelistan "Raidla" eelnõud, kui "3.märts" välja jätta.

M. Lauristin: Teeks neist kahest ühe.

4 palli Adamsile

4 palli Raidlale

Võtaks "Raidla" oma aluseks parandamiseks.

T. Käbin: Eelistaks "Raidla" eelnõud.

I. Hallaste: Eelistaks "Adamsi" eelnõud. "Raidla" eelnõus häirib "3.märts" - see oli rahvaküsitlus, mitte hääletus.

4 "Raidla

3 "Adamsi" poolt.

Fjuk ei osalenud hääletamisel.

ÜLDSATTED

I. Fjuk: "Raidla" kindlasti parem. "Adamsi" eelnõus sätteid, mis ei peaks kuuluma üldsätetesse (§2, 4, 5).

V. Niitsoo: Pooldan nimelt § 2, 4, 5. Piiride küsimus peaks põhiseaduslikult korras olema. Sama ei hõlma sõnastusest kramplikult kinni "Adamsi" pooldaja.

J. Reinson: Ei rahulda kumbagi projekti lahendus. Eelistaksin "Raidla" projekti lahendamises piiride küsimuse.

K. Koha: "Raidla" eelnõu on parem. "Adamsi" eelnõus jääb mõistetamatuks deklaratsioon §4 lg.2-s. Sellised lõigud on ohtlikud.

Ü. Aaskivi: Ainult "Raidla" eelnõu. Nõrgem peatükk "Adamsi" eelnõus.

M. Lauristin: Paljuski ühinen K. Kohaga. Kellegile ei saa kodakondsust kaela määrada. "Raidla" on normitehniliselt parem.

T. Käbin: Pooldan "Raidla" eelnõud. "Adamsi" §4, 5 ei kuulu üldsätetesse. Inimõigused ja tsiviilõigused samad - see on tõi ütlemine.

I. Hallaste: Pooldan "Raidla" eelnõud. §5 lg.2 võiks

olla viide Tartu rahule pluss muudatused lepingutega.

7 "Raidla" poolt

1 "Adamsi" poolt

E.-J. Truuväli: Üldsätetes peavad olema sees teatud põhimõtted. § 1 lg.2; §5 1 g.3 - näiteks. "Raidla" eelnõus on toodud klassikaline, rahvusvaheliselt aktsepteeritud üldnormide kogum.

Tartu rahu ei ole soovitatav mainida üldnormide juures, vaid preambulas, sellega poliitiline aktsent saavutatud.

KODANIKE PÕHIÕIGUSED, VABADUSED JA KOHUSTUSED

I. Fjuk: "Raidla" eelnõu parem. "Adamsi" eelnõu nõrgim peatükk.

V. Niitsoo: "Adamsi" eelnõu parem, lühem, kompaktsem. "Raidla" eelnõus häirib sunnitöö võimalus.

J. Reinson: "Raidla" parem.

K. Koha: Pooldan "Adamsi" eelnõud.

Ü. Aaskivi: Töötlemiseks parem "Raidla" variant, kuigi sõnastus on küsitav nii mõneski kohas.

M. Lauristin: Erapooletu. Minu jaoks nende peatükkide võrdlus siin liialt keeruline.

T. Käbin: "Raidla" variandil sõnastus täpsem.

I. Hallaste: Pooldan "Adamsi" eelnõud. "Raidla" §33 pole juttu erakondadest. Miks?

4 "Raidla"

3 "Adamsi" poolt.

M. Lauristin erapooletu.

E.-J. Truuväli: Raske peatükk, kuna tuleb arvestada vähemalt 30 rahvusvahelist konventsiooni. Sellepärast on ka eelnõu see peatükk pikk ja raskepärane sõnastusega.

Sunnitööst ei ole juttu - mõeldud on vaid loodusõnnetuste - avariide puhul elanikkonna mobiliseerimist hädatöödele. Riigikeele osa tuleb paremini teha.

Omandiõiguse osas tähtis, et oleks õiglase ja kohene hüvitamine ja kõikidel juhtudel õigus pöörduda kohtu poole.

Sõna erakonnad "sõi" arvuti viirus ära. §50 - oluline, missuguseid õigusi ei tohi mingil juhul piirata.

V. Niitsoo: Kas saab olla Eesti Vabariigis sunnitööd? Teen ettepaneku hääletada seda PA istungil.

RAHVAS

I. Fjuk: Olen "Adamsi" poolel.

V. Niitsoo: "Adamsi" poolt.

J. Reinson: Aluseks "Adamsi" eelnõu.

K. Koha: Nõus "Adamsi" eelnõuga, ei poolda valijameeste instituuti.

Ü. Aaskivi: Toetan raudselt "Raidla" eelnõud. "Adamsi" puudus - kohalik omavalitsus ei ole riigivõimu teostaja.

M.Lauristin: "Adamsi" eelnõu on järjekindlalt demokraatlikum. Kaitseväes olemine ei tohiks piirata hääletusõigust nagu eelnevalt arvasid ka Fjuk ja Niitsoo.

T.Käbin: Pooldan "Raidla" eelnõud ja järgmisi põhimõtteid: - president valitakse rahva poolt - omavalitsus ei teosta riigivõimu, - sõjavägi tervikuna välja, ei tohi olla poliitikas.

I. Hallaste: Pooldan "Adamsi" eelnõud. Sõjavägi aga väljaspoole poliitikat.

- 6 "Adamsi" poolt
- 2 "Raidla" poolt.

E.-J.Truuväli: §54 - teovõimetus riigiõiguslikus mõttes.

§55 p.2 - ainult momendi vajadusi silmas peetud; poliitilised mitte juriidilised kaalutlused.

Näiteks J. Uibopuu on vastu §55 lg.1 kui ka §2-le. Rahvaalgatus - poolt ja vastuargumente ühepalju 1936.aasta Rahvuskogus, kuna sõjajärgses Euroopas ei ole - jätsime välja.

J. Adams: 1937.aasta põhiseaduses ei ole peatükk "Rahvas" eriti õnnestunud.

Kohalikku omavalitsusse puudutav osa on võetud otse 1937.aasta põhiseadusest. Ei vaidle vastu kui see on vahepeal muutunud.

Muudes küsimustes ei ole ma spetsialist.

Sõjaväele võib anda hääleõiguse tingimusega, et hääletab koduringkonnas.

Rahvaalgatusest - seda oleks vaja juhul, kui on kriisiseisund. Normaalses funktsioneerivas ühiskonnas ei ole rahvaalgatust vaja.

RIIGIKOGU

I.Fjuk: "Raidla" eelnõu pooldaja, lisaks muudatusele, mida oleme juba teinud. Peale "Rahva" peatüki peab tulema "Riigikogu".

"Adamsi" eelnõus liialt detaile ja ajakajalist - ei kõlba põhiseadusesse. Sümpaatne aga see, et Riigikogu moodustab alatise ja ajutise toimkondi. Ei loetle konkreetseid.

V. Niitsoo: "Adamsi" pooldaja. Sümpatiseerib lakoonilisus, kõik detailid jäetud kodu- ja töökorralduse küsimusteks.

Esinduskogu hooleks ei saa jätta valimisseadust. Konkreetselt variant 1. poolt.

J. Reinson: "Raidla" eelnõu meeldib enam.

K. Koha: Jään "Raidla" poole peale. "Adamsi" eelnõu kriitika:

• mõistan hr. Niitsoo muret valimiste osas. Valimisseadusi hakatakse minu arvates muutma iga Riigikogu valimiste eel. Siis tuleks ka Põhiseadust muuta.

• jätta Riigikogu funktsioonid kodukorra hooleks - seda liiga vähe nõutud.

M.Lauristin: Pooldan "Raidla" varianti pluss parandused ja muudatused.

Lisaks võtta juurde "Adamsi" variandist §53 variant 1 ja §57.

T.Käbin: "Raidla" eelnõu pooldaja.

Riigikogu pädevus määratletud - väga oluline.

"Adamsi" §57 on põhimõtteliselt hea; kuidkingituste võtmiste mittekohtimine seab saadiku näiteks juubeli puhul raskesse olukorda.

I.Hallaste: "Raidla" eelnõu pooldaja. Riigikogu liige võiks saada igasse ametisse;

tuua sisse saadiku asenduse instituut.

Oma seisukoha palus lisada Ü. Aaskivi, kes antud küsimuse arutelust ei osalenud. Ü. Aaskivi oli "Raidla" eelnõu poolt.

- 7 "Raidla"
- 1 "Adamsi" poolt

E.-J.Truuväli: Valimisseadus kõige dünaamilisem seadus üldse. Kõige enam võiks põhiseaduses fikseerida, et valimised on proportsionaalsed ja erakondlikud. Riigikogu pädevust ei saa jätta töö- ja kodukorra lahendamata.

J. Adams: Riigikogu funktsioonid võivad põhiseaduses ka olla. Minu eelnõust lühiduse kaalutlusel väljas. Need funktsioonid on aga teistes paragrahvides kirjas üle kogu eelnõu. Valimisseaduse alge peab olema põhiseaduses.

Asendusmehhanism vaid sellistel juhtudel, kui valimismeetod seda tingib.

Vanuse alampiir - PA võib seda rahulikult otsustada.

Terminite osas võib olla mitmetimõistmist - see teisejärguline probleem.

Parlamendi liikmete materiaalsest huvitatusest - need andmed antakse üle (vande all) teatud komisjonile ja need ei kuulu avaldamisele.

Järelepärimine - valitsuse võib hauda ajada järelepärimistega. Peab olema mõistlik lagi, milline hulk saadikuid võiks koos järelepärimise esitada.

Et valimisnimekirja seavad üls vaid erakonnad, ei ole hea. Erakondadega ainult piirduda ei tohiks.

RIIGIVANEM (PRESIDENT)

I.Fjuk: Ei saa toetada presidendi otsevalimist §45 toetan varianti 2.

§78 dekreedisõigus - ei ole nõus
Ei toeta kumbagi. Tuleb teha uus korralik peatükk.

V.Niitsoo: "Adamsi" poolt.

J.Reinson: "Raidla" poolt.

K.Koha: "Raidla" poolt. Ei poolda valijameeste süsteemi. Valimine toimugu otse rahva poolt.

§47 - miks on toodud 4.võimukeskus ajutise variandina "Adamsi" eelnõus?

Ü.Aaskivi: "Raidla" eelnõu poolt.

T.Käbin: "Raidla" eelnõu poolt.
- president, mitte riigivanem

- pädevus tuleb fikseerida
- rahva poolt valitud
- §74 presidenti ei tohi asendada peaminister, vaid
asepresident ("Raidla")
Tuleb sisse tuua uus institutsioon.

I.Hallaste: "Adamsi" eelnõu meeldib rohkem.
4 "Raidla"
2 "Adamsi" poolt.
Fjuk erapooletu.

I.Hallaste seadis hääletamisele küsimuse, kas põhiseaduses peaks olema president, riigivanem või riigivanem (president)?

President - Fjuk, Aaskivi, Käbin.
Riigivanem (president) - Niitsoo, Reinson, Koha, Hallaste.

E.-J.Truuväli: Riigivanem pole ajalooliselt olnud presidendi tähenduses.

Rahvale praegu suupärasem president.

Valitakse otse rahva poolt.

Asepresident Eestile liialt kallid institutsioon.

Pädevuse täpne loetelu on alati parem kui umbmäärasus.

Siis küsimus - ole kes SA oled, kohtu ees tavaline kodanik.

J.Adams: Kohtute küsimus võetud 1937.aasta põhiseadusest.

- selles peatükis on eelnõud üksteist välistavad
- ei ole lähtunud tasakaalu põhimõttest, vaid seotuse põhimõttest.

- ilma võimuta riigipead liigne luksus üldrahvalikult valida
- dekreedid - mida me mõtleme selle sõna all. Tuleb see Vene keisririigist ja kummitab meid tänapäevani. Ei tohiks riigipea anda 10 leheküljelist põhjalikku seadust, vaid eriolukorras väikest korraldust dekreedina.

- asepresidenti ei poolda
- nime osas pooldan omakeelset sõna. Põhiseadusesse võiks kirjutada mõlemad, sest me ei tea kumba rahvas hakkab kasutama.

I.Hallaste pani hääletusele küsimuse, kes on riigivanema kohusetäitja. Kas 1. peaminister
2. riigikogu esimees
3. asepresident

Peaminister - K.Koha, Ü.Aaskivi

Riigikogu esimees - V.Niitsoo, J.Reinson

Asepresident - T.Käbin, I.Hallaste

VALITSUS

I.Fjuk: "Raidla" eelnõu aluseks pluss muudatused sisse.
"Adamsi" eelnõu aluseks - arvasid V.Niitsoo ja I.Hallaste.
"Raidla" aluseks - arvasid K.Koha, Ü.Aaskivi, T.Käbin.

SEADUSANDLUS

"Raidla" eelnõu aluseks - arvasid I.Fjuk, K.Koha, Ü.Aaskivi, T.Käbin.

T.Käbin ja K.Koha lisasid märkuse, et igal Riigikogu liikmel peab olema seaduse algatamise õigus.

"Adamsi" eelnõu aluseks - arvasid V.Niitsoo, I.Hallaste.
4 "Raidla"
2 "Adamsi" poolt.

E.-J.Truuväli: §97 lg.1 - 1/6 nõue erakondliku distsipliini tugevdamiseks.

§99 - kriitika - ei ole nõus. Valitsuse ja Riigikogu vahel ei saa olema alati selliseid suhteid nagu praegu. Ei saa lähtuda ekstreemsetest olukordadest.

J.Adams: §78 oluline kollektiivsuse printsiip. Tuleb anda piirangud, mida ei saa rahvahääletusele panna.

Kas leiame alati kõik variandid, et anda ammendav loetelu. Põhiseadus läheks liialt pikaks.

VALISLEPINGUD

"Raidla" eelnõu aluseks - arvasid I.Fjuk, Ü.Aaskivi, T.Käbin.

"Adamsi" eelnõu aluseks - arvasid V.Niitsoo, I.Hallaste

3 "Raidla"

2 "Adamsi" poolt.

K.Koha erapooletu.

E.-J.Truuväli: §108 otsene, jätk seadusandluse peatükile.

§110 - nõutakse rahvusvahelise õiguse spetsialistide poolt põhiseadusesse sisse võtmist.

Rahvusvahelises õiguses ei saa ette kirjutada, kes sõlmib lepinguid riikide vahel. Kõiki lepinguid ei pea ratifitseerima. "Heaks kiitmine" - laseb "hurraa" otsuseid läbi minna. Ratifitseerimise puhul loetakse 3 korda nagu "tavalisi" seaduseid.

J.Adams: peatükkide järjekorra üle ei vaidle, tunnistan oma terminoloogilisi vajakajäämisi

RAHANDUS JA RIIGIEELARVE

"Raidla" eelnõu aluseks - arvasid I.Fjuk, K.Koha, Ü.Aaskivi, T.Käbin, I.Hallaste.

"Adamsi" eelnõu aluseks - arvasid V.Niitsoo.

5 "Raidla"

1 "Adamsi" poolt

Pr obleeme tekitas "Raidla" eelnõu §116 lg.3 - "vabariigi valitsuse nõusolekul." Selle väljavõtmist soovis näiteks T.Käbin. K.Koha arvas aga, et valitsusel peab olema võimetus korraldada "punn" ette panna. Seletades mispärast pole mingi asi sealtmaalt enam võimalik.

Ü.Aaskivi protest: koosoleku juhataja I.Hallaste viitab igas päevakorra punktis praegusele olukorrale, tuues ebasobivaid näiteid.

E.-J.Truuväli: §117 väljajätmisega ei nõustu. Lisaeelarvel on võrdne jõud eelarvega. "Vabariigi valitsuse nõusolekul" - autorid eeldasid, et kõik ajavad ühte asja ja praegust poliitilist olukorda pole mõtet põhiseadusesse kirjutada. Äärmisel juhul nõustun §116 lg.3 "vabariigi valitsuse

teadmisel".

§114 peab olema igal juhul.

J.Adams: Antud peatükk on siiski toodud "Raidla" eelnõu eeskujul. Ara on jäetud tähtajad.

RIIGIKAITSE

"Raidla" eelnõu aluseks - arvasid I.Fjuk, T.Käbin, I.Hallaste.

"Adamsi" eelnõu aluseks - arvasid V.Niitsoo.

Erapooletuks jäid K.Koha, Ü.Aaskivi.

I.Hallaste oli nõus "Raidla" eelnõuga mõõrdusega, et sõjakuulutamine jääks välja.

3 "Raidla"

1 "Adamsi" poolt

2 erapooletut.

E.-J.Truuväli: Sõja kuulutamine on rahvusvahelise õiguse küsimus ja selle kohaselt on see ka autorite eelnõus.

J.Adams: Kaitsekorralduse sisemisi norme ei suuda anda, kuna me ei tea, milliseks kujuneb meie kaitsekorraldus.

RIIGIKONTROLL

"Raidla" eelnõu aluseks - arvasid I.Fjuk, K.Koha, Ü.Aaskivi, T.Käbin ja I.Hallaste.

"Adamsi" eelnõu aluseks - arvas V.Niitsoo.

5 "Raidla"

1 "Adamsi" poolt.

Ü..Aaskivi: Teen ettepaneku rohkem mitte arutada, kuna pole neis küsimustes pädevad.

Koosoleku juhataja

I.Hallaste

Protokollija

H.Sibul